

HASZNOS

KÖNYVTÁR

Kerék Miklós dr.

MILLIÓK A MILLIÓKÉRT

ÁRA
30
FILLÉR

J. BÍKÓM

MIHÁLY DR.
GÉK

Kérék Mihály dr.

**MILLIÓK
A MILLIÓKÉRT**

Új magyar szociálpolitika

ED. A

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap jelentősége.

A magyar szociálpolitika a múltban inkább esetenként megindított kisebb-nagyobb segítőakciókban merült ki, amelyek jelentékeny anyagi eszközök felhasználásával is aránylag csekély eredményt értek el. A jószándék tehát nem hiányzott, a megoldás azonban kevésbé volt célarvezető. A tapasztalatok azt mutatják, hogy az időben és térben szétszórt szociális akciók, amelyek között nem volt meg az összhang, a szerves kapcsolat és hiányzott a megfelelő szervezet is, gyakran az ellenkező hatást váltották ki, mint amit elérni akartak. Csak példaként megemlíttük a harmincas évek gazdasági válsága alatt életrehívott *nyomorengéhitő* akciót, amely elég nagyarányú és jelentős anyagi eszközökkel folytatott tevékenység volt. Eredményről alig lehet beszélni, ezzel szemben a visszahatás annál érezhetőbb volt, mert a tömegeknek nem tudott értelmes munkát és elfogadható keresetet nyújtani, ellenben hozzászoktatta őket a segélyekhez, a népkongyhához, az ellenszolgáltatás nélküli juttatáshoz, ami aztán széles területen nagy mértékben rontotta a munkaerkölcsöt és egyéb morális bajokat is okozott.

Éppen az Inségiakcióval szerzett kedvezőtlen tapasztalatok adták meg az első lökést arra, hogy a szociálpolitikai tevékenységet egészen új csapásokon kell megindítani. Mindenekelőtt szükség van megfelelő anyagi eszközökre, amelyekkel az egész országra kiterjedő szociális tevékenységet lehet folytatni. Másodszor: a szociális tevékenység különböző ágazatai között összhangot kell teremteni, mert így kisebb áldozattal is nagyobb eredményt lehet elérni, tehát lényesen növelni lehet a szociális munka hatásfokát. Harmadszor: az ingyenes juttatások, vagyis a jótékonyúság körét a maga területére kívánja visszasorítani és a szociális munka súlypontját a szegénysorsú lakosság széles rétegeinek gazdasági megerősítésére, életszínvonalának emelésére és önállósodásának előmozdítására kell helyezni. Végül, hogy minden megvalósítható legyen, szükség van megfelelő szervezetre, mely gondoskodik a támogatás különböző módjainak kimunkálásáról és ügyel arra, hogy a támogatottak megfelelően éljenek a nekik juttatott javakkal.

Ezeken az elveken alapul az Országos Nép- és Családvédelmi Alapról (ONCSA) szóló 1940. évi XXIII. t.c., amely az Alap céljaként „a leginkább támogatásra szoruló néprétegek anyagi, erkölcsi és szellemi felelmezése útján az életviszonyok javítását, a társadalmi kiegyenlítődés elősegítését, valamint a népesség szaporodásának előmozdítását” jelöli meg. A törvény főleg a sok-

gyermekes családok intézményes támogatásának fontosságát hangsúlyozza. A szegények és ellenesettek helyzetén nem, többnyire romboló hatású segélyekkel akar javítani, hanem anyagi eszközökkel: házhoz, földhöz, kishaszonbérlethez, haszonállathoz juttatás útján, háziiparral, különböző munkaalkalmak teremtésével. Ezek a juttatások az ellenszolgáltatás elvén alapulnak, másszóval senki sem kap ingyen anyagi javakat, minden vissza kell fizetni, a törlesztés feltételei azonban annyira kedvezőek, hogy a legszegényebb család is megerőltetés nélkül teljesítheti. Senkinek sincs jogigénye a támogatásra. Ilyenben még a sokgyermekes családok közül is csak az részesülhet, akiről feltehető, hogy szorgalmat, törekvő és becsületes életmódjával a juttatott javakat jól használja fel és a maga erejéből is arra törekszik, hogy nyomott helyzetéből minél előbb kiemelkedjék.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a sokgyermekes családok gazdasági irányú megségtlésén kívül egyéb szociális munkát is végez: gondoskodik a gyermekvédelem feladatainak ellátásáról és egyéb karitatív irányú tevékenységet is kifejt. Ezzel azonban most nem foglalkozunk.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap feladatainak megvalósítására külön szervezetet létesített. Közponali szerve az Országos Szociális Felügyelőség, amely a belügyminiszter létfőbb

irányítása alatt működik. A Felügyelőség gondoskodik arról, hogy a törvény és az eddig kiadott rendeletek szellemében follyon a közjóléti tevékenység és a végrehajtás szerveinek megadja a szükséges irányítást.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap gazdasági irányú tevékenységének a vármegyei és városi közjóléti szövetkezetek a hordozói. Ezek a szervezetek voltaképen a közigazgatás segédszervei kereskedelmi formába öltözve. Könnyebben mozognak, rugalmasabbak, gyorsabban tudnak intézkedni, mintha a különböző gazdasági műveleteket a közigazgatási hatóságoknak kellene lebonyolítaniuk. A szövetkezetek elnökei az alispánok és polgármesterek, ami már önmagában is biztosítja a legszorosabb együttműköést a közigazgatási hatóságokkal. Forgatókéjüket az Országos Nép- és Családvédelmi Alapból kapják, s évenként összeállított és az Országos Szociális Felügyelőség által jóváhagyott üzletterv alapján dolgoznak. Munkakörük minden felől, ami alkalmas arra, hogy a sokgyermekes családok megélhetését könnyebbe tegye és szociális fejlesztésüket előmozditsa. Ma már két törvényhatóság (Somogy és Szabolcs vármegye) kivételével mindenütt működnek közjóléti szövetkezetek, igen sok megyei városban is.

A kérvényeket békelyegmentesen lehet az alispán vagy a polgármester, de még jobb a közjóléti szövetkezetek címére beadni. A közjóléti szövet-

kezet részére a szociális gondozók környezet-tanulmányt vesznek fel annak megállapítása végett, hogy a támogatásra folyamodók megfelelnek-e az előírt személyi feltételeknek. A környezettanulmány és esetleg a helyi munkaközösségg javaslatával alapján a közjóléti szövetkezet igazgatósága határoz. A kölcsönök kamatmentesek és azokat az összeg nagyságához, a juttatás tárgyához és a támogatásban részesített egyéni körülmenyeihez képest megállapított idő alatt természetben, vagy pénzben kell törleszteni.

A juttatásban részesített sorsát a közjóléti szövetkezet, illetőleg a szociális gondozók továbbra is figyelemmel kísérlik. Egyrészt ellenőrzik, hogy amit kapott, megfelelően használja fel, másrészt minden téren igyekeznek boldogultsukat előmozdítani. Aki a juttatással visszaél, vagy időközben érdemtelené válik, annak a szövetkezet azonnal felmondja a kölcsönt és támogatásban többé nem részesülhet.

A Nép- és Családvédelmi Alap szervezete most van kibontakozásban. A háborús idők ugyan nem nagyon kedveznek, az alappéitmények azonban már állnak és a hozzáfűzött várakozásnak a sok nehézség ellenére is eddig jól megfeleltek. Ha a rossz idők elmúlnak fejünk felett, ez a szervezet — megfelelően tovább fejlesztve — még tökéletesebben tudja majd teljesíteni feladatait.

Kertes családi házak építése.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tevékenységének tengelyében a kertes családi házak építése áll.

Köztudomású, hogy Magyarországon igen nagy a lakásinség, nemcsak a városokban, hanem a falvakban is. Az évi lakástermelés nincsen arányban a lakosság szaporodása támiasztotta szükséglettel. Ennek következtében népünk helyenkint igen kedvezőtlen lakásviszonyok között él s olyan nagy a túlzúsfoltság, hogy nem ritka, ahol két-három család szorong egy családnak is szűk helyiségben. Különösen kedvezőtlen a sokgyermekes családok helyzete, mert a háztulajdonosok általában idegenkednek attól, hogy népes családoknak adják bérbe házukat. A hatóság ugyan egy belügyminszteri rendelet alapján néhol igénybe veheti az üres és nélkülözhető lakásokat, azonban ezzel a lakásinség nincs megoldva. A világháború után végrehajtott házhelykiosztással kapcsolatosan nagyarányú lakásépítési tevékenységet fejtett ki az Országos Falusi Kis-lakásépítési Szövetkezet, ennek működése azonban ma már csak korlátozott keretek között mozog és nem is mindenben felel meg a kívá-

maknak. A falusi néprétegek: földmívesek és kisiparosok lakásszükségletének kielégítésére a Nép- és Családvédelmi Alap munkáján kívül nagyobb arányú kezdeményezésről nincs tudomásunk. Ezért az Alapra, illetőleg ennék szerveire igen nagy feladat hárul, hogy a különösen kedvezőtlen lakásviszonyok között élő sokgyermekes családok mielőbb korszerűen felépített és az egészségügyi követelményeknek is megfelelő saját otthonhoz jussanak.

Hangsúlyozom, hogy saját otthonról és nem csupán kislakásról van szó. Ma már nagyobb városban is lehetőleg arra törekszünk, hogy a munkácsaládnak olyan hajléka legyen, amelyet magáénak mondhat, még sokkal inkább szükséges ez falun, ahol a család élete — a munkában eltöltött időn túl — majdnem kizárálag otthon játszódik le, ezért minden falusi embernek legfőbb vágya, hogy minél előbb egy kis családi házra tegyen szert.

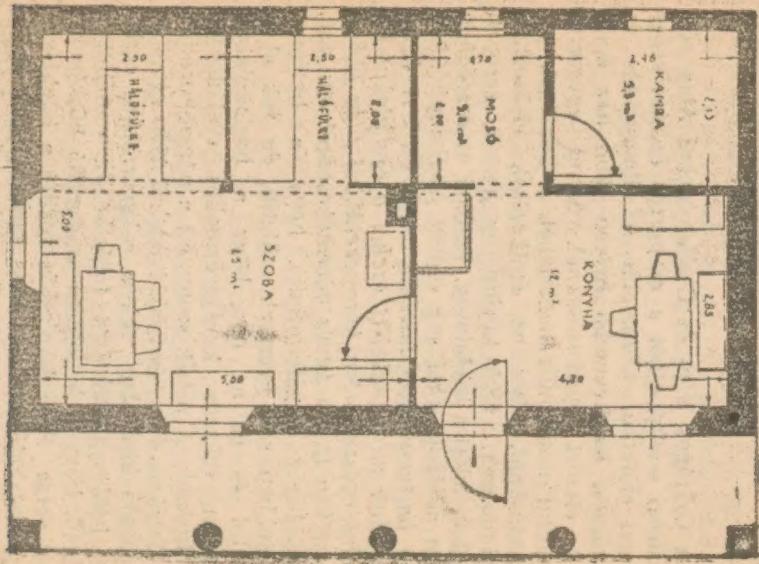
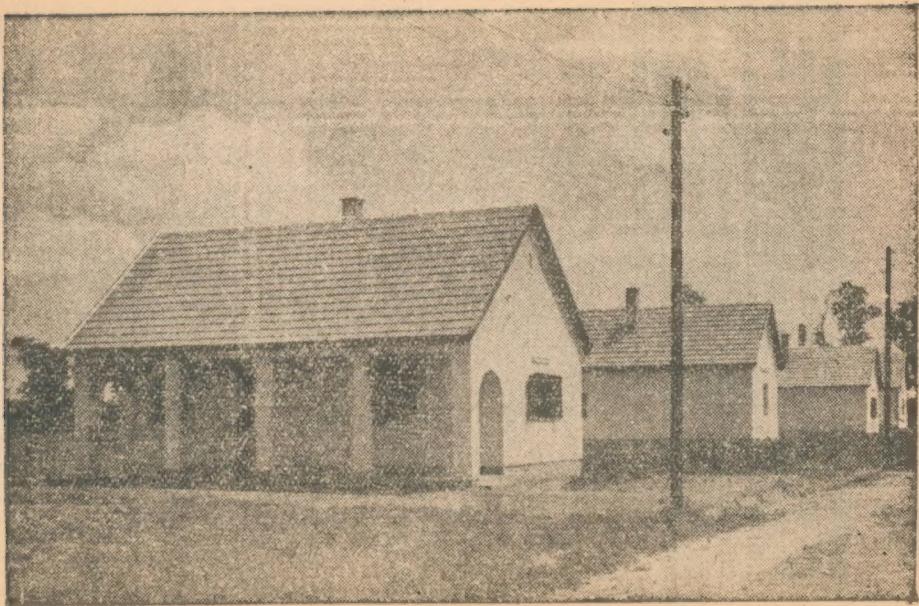
Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a szegény embereknek ezt a törekvést igyekszik előmozdítani. Amikor szerte az országban kertes családi házakat épít, abból indul ki, hogy a szegénysorsú sokgyermekes családok leglöhbször egész életük megfeszített munkájával sem tudnak annyit megtakarítani, hogy emberi lakásra alkalmas saját otthont építhessenek maguknak.

A gyermeket névelése leglöhbször a család egész jövedelmét felemészti, megtakarításról tehát szó

sem lehet. Aki íly áldozatot hoz, megérdelemi, hogy az állam elsősorban támogassa a saját otthon megszerzésére irányuló törekvésben, annál is inkább, mert nehezebbébén jut megfelelő lakáshoz, mint a gyermektelen család. Továbbá kívánatos, hogy a népes családok kerüljenek mindenek előtt az egészségügyi követelményeknek is megfelelő környezetbe.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap házai nemcsak sokgyermekes családok befogadására, hanem az építészeti izlés fejlesztésére is alkalmasak. Nincs szó fényüzéről, a házak egyszerű kivitelben épülnek, tűlnyomórészt egy 5×5 méretű lakószobából, egy 4×4 méteres konyhaból s egy kétszer hérom méteres kamrából állanak. A legtöbb gyermekes családok részére újabban kétszobás házak is épülnek, amelyeknél az egyik szoba a konyhaból nyilik és részben azt a célt szolgálja, hogy ha a család valamely tagja megnőszül, vagy férjhez megy, a fiatalkorú párnak átmennetileg legyen hol meghúzódnia. Ennek a jelenlegi lakásinség mellett különösen nagy jelentősége van. A házak természetesen szilárd alappal épülnek, a felmenő falak azonban gyakran vályogból, ami olcsóbb (ma már ugyan nem mindenig az) és könnyebben be is szerezhető, mint a téglá és a célnak tökéletesen megfelel. Az Országos Szociális Felügyelőség műszaki osztálya nagy gondot fordít arra, hogy az új házak a magyar építészeti szokásoknak megfelelően épüljenek és alkalmazz-

Kódjanak a környezethez. Nem enged tehát olyan családi házakat építeni, amelyek túlságosan kiütnek a falusi környezetből eröltegett városias jellegükkel, hanem már a tervezésnél arra törekzik, hogy a házak belső beosztásában a cél-szerűség és egészségügyi követelmények érvényesüljenek, különböző formájuk pedig a magyar nép romlattan izlését és a táj építészeti hagyományait őrizze.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap cél-szerűségi szempontból a csoportos építkezéseket helyezi előtérbe. Könnyebb a lebonyolítás és ellenőrzés, ha kevesebb helyen több ház épül, mint elszórt építkezésekknél. Mivel egyszerre építkezni mindenütt nem lehet, a községek kiválasztásánál, ahol az építkezések elsősorban megindulnak, több körülmény játszik szerepet. Mindenekelőtt a lakásinség. Vannak az országban olyan vidékek, ahol sok család földkunyhókban vagy barlangokban húzódik meg. Emberi kötelességünk mindenekelőtt ezeket a családokat kiemelni egészségtelen környezetükönél még abban az esetben is, ha kevés gyermekesekről van szó. Legtöbbször megállapítható, hogy a barlanglakásokban sok gyermek születik, de sok el is pusztul és ez az oka, hogy a barlanglakók körében sokszor kevésgyermekes családokkal találkozunk. A másik szempont a népszaporodás. Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap egyelőre majdnem kizárálag csak a sokgyermekes családok házhozjuttatásával foglalkozik, ennél fogva érthető, hogy a legjobban szaporodó községeket veszi sorra. Nem közömbös kérdés a házhelyek megszerezhetősége. A kertes családi házak építését végző közhjelűi szövetkezetek olykor kénytelenek a fenti alapelvekkel szemben engedményt

tenni, mert bizony nem egy esetben már eddig is megtöriént, hogy a legszaporább és leginségesebb községekben semmi áron nem sikerült megfelelő házhelyeknek alkalmas ingatlant szerezni. Remény van azonban arra, hogy a jövőben — a házhelyek biztosítására vonatkozó rendelet erélyesebb végrehajtásával — ezek a nehézségek kiküszöbölődnek.

A házhelyek kérdésénél meg kell állni egy szóra. Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap igen nagy fontosságot tulajdonít a házhelyek kiválasztásának. A mult keserves tapasztalatain okulva feltétlenül el akarja kerülni, hogy a nagy költséggel felépült házak meg nem felelő telekre épüljenek. A házhelyeknek feltétlenül egészséges, belvíztől és áradástól mentes területeknek kell lenniük. További követelmény, hogy talajuk lehetőleg a kertigazdálkodásra is alkalmas legyen és telepszerű építkezés esetén az a terület, ahová a kertesházak épülnek, a város vagy községrendezés követelményeinek is megfeleljen. Legfontosabb azonban, hogy a kertművelésre némi terület rendelkezésre álljon. A ház ugyanis önmagában csak terhet jelent, jövedelmet a kert hajt, már pedig az Országos Nép- és Családvédelmi Alap a sokgyermekes családok életszínvonalát és jövedelmét is emelni akarja és arra törekzik, hogy a házhoz jutottak törlesztési kötelezettségeinek minél könnyebben eleget tehessenek. Tapasztalás szerint a kis-

megfelelő művelés mellett nemcsak a család zölosgszükségletét termik meg, hanem ezenfelül bevételt is jelentenek úgy, hogy különösen a jelenlegi körülmények között egy-egy kert jövedelméből az esedékes törlesztéseket sok esetben könnyű szerrel ki tudják fizetni. *Alapkötetmény tehát, hogy családi házakakkor telekre épüljenek, amely mellett néhány száz négyszögölterület marad kerti gazdálkodás céljára.* A közjóléti szövetkezetek általában 600 négyszögöles házhelyek szerzésére törekszenek. Az utóbbi két esztendőben legtöbb családi ház ilyen nagyságú telken épült. Sajnos a házhelyszerzés nehézségei miatt, különösen ebben az évben, már négyszáz, sőt helyenkint 300 négyszögöles — városokban még ennél is kisebb — házhelyekkel is kénytelen volt megelégedni az Alap.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tartózkodik attól, hogy az első világháború utáni házhelykiosztásokhoz hasonlóan a városok, vagy a falvak szélén megélhetésükben többé-kevésbé veszélyeztetett szegény telepek létesüljenek. Csoportos építkezéscinél tehát nagy gondot fordít arra, hogy azoknak, akik kertes családi házhoz jutnak, meg legyen az állandó és biztos keresetet nyújtó munkaalkalmuk. Ahol ez hiányzik, a lakosság eltelepítésével igyekszik kedvezőbb helyzetet teremteni. *Népes és kellő megélhetést nem biztosító községekből olyan helyekre ül el át népes családot,* amelyek munkáshiányban

szenvednek. Ez a tevékenysége szorosan kapcsolódik a birtokpolitikához és miként az most — ismeretes okok miatt — csak szűk keretek között mozoghat. A lakosság arányosabb megosztása azonban olyan fontos szociális érdek, hogy a jövőben, amikor a birtokpolitikai tevékenység is nagyobb lendületet vesz, a közjóléti szövetkezetek lakásépítési tevékenysége során a lakosság áttelepítésére sokkal szélesebb tér nyilik.

Az eddig elmondottakból is kitűnik, hogy az Országos Nép- és Családvédelmi Alap legtöbb esetben telekkel együtt juttat kész házakat. Természetesen olyan esetben, ha valamely támogatásra érdemes sokgyermekes családnak megfelelő telke van, az illető közjóléti szövetkezet kölcsönét szintén igénybe veheti, sőt az ilyenek elsősorban számíthatnak a szövetkezet támogatására, mert hiszen törekvésüknek, szorgalmuknak és takarékkosságuknak azzal, hogy házhelyet szereztek, tanúbizonyságát szolgáltatták. A saját házhellyel rendelkező sokgyermekes családnak is rendszerint a szövetkezet építi fel a házat, de felépítheti azt a kölcsönvevő maga is, köteles azonban a szövetkezet építési előírásait megfartani. A kölcsön összegét a szövetkezet bekebelezeti. Ha a házhelyet is a szövetkezet szerzi meg, a juttatásban részesített csak akkor válik az ingatlan telekkönyvi tulajdonosává, ha tartozását teljes egészében letörlesztette. Addig o teleknak és az építménynek csupán bérlöje.

utasításainak nem tesznek eleget, akik az épületeket nem tatarozzák rendesen és túlteszik magukat azokon a kötelezettségeken, amelyeknek betartása a juttatott ingatlan megtartásának feltételei közé tarozik.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap 1941-ben mintegy 4500 ház építését kezdte meg, ezek egy része — főleg az anyagi beszerzési nehézségek miatt — ebben az esztendőben készült el. A folyó évben ugyanakkor 4000-en felül van az épülő házak száma és ezidős szerint megvan a remény arra, hogy ezek a házak még a téli idő beállta előtt lettek alá jutnak, sőt tülnyomórészük beköltözhető állapotba kerül. Mondani sem kell, hogy a háború igen sok akadályt gördít az Alap építkezéseinek útjába, de főleg az építési költségek drágulása miatt kell majd fontolóra venni, hogy a jövőben, amíg a háború tart, lehet-e nagyobbarányú építkezéseket folytatni.

Árvízkárosultak támogatása.

A Nép- és Családvédelmi Alap lakásépítési tevékenysége azonban nem merül ki a kertes családi házak építésében. A minisztertanács az Alapra, illetőleg annak intéző szervére: Országos Szociális Felügyelőségre bizta az ár- és belvíz következetében kártzenwedett szegénysorsú családok lakóházainak újjáépítésére és kijavítására trámgulás kormányakciók lebonyolítását is.

1940-ben és 1941-ben az árvíz, 1942-ben pedig főleg a belvíz óriási pusztításokat okozott, közel 30 000 ház dölt össze és több mint kétszer annyi tökhé-kévésbé megrongálódott. 1940-ben az Árvízvédelmi Kormánybiztos bonyolította le az építkezéseket a nagyrészt társadalomi gyűjtőkből befolyt összegek, kisebb részben államsegély felhasználásával. Nem egyszer egy esztendő leforgása alatt 3599 új ház épült fel 9256 háznak pedig a kijavítása készült el. Erré a célra a kormánybiztos 7 725 000 pengőt bocsátott 38 törvényhatóság rendelkezésére.

Az Országos Népi- és Családvédelmi Alap a mult esztendőben kapcsolódott be az árvíz- és belvízkárosultak megsegítésére irányuló munkálka. A miniszteri összes 20 000 000 pengőt hosszabbítva az Országos Szociális Felügyelőség rendelkezésére, társávalmi gyűjtőből pedig 4 500 000 pengő folyt be. Ebben az évben nem volt gyűjtés, a pénzügyminiszter megadta 20 000 000 pengőt juttatott elsősorban a legnagyobb műrtékbén károsult tiszavidéki vármegyék, valamint a visszafejlőlt Bács-Bodrog vármegye kárt szennyezett széchenysorsú lakosainak megsegítésére. Az Országos Szociális Felügyelőség minden esztendőben megszervezte az újjáépítési akciót, amelynek lebonyolításával a területi hatalomokat bízták meg. A kibocsátott rendelelek értelmében csak azok a károoltak kerültek kölcsejnék és egész kivételes esetben segélyt, akik rombadólt, vagy

megronált lakóházaikat saját erejükön felépíteni nem tudják. Ilyenek igen nagy számban vannak, mert hiszen a falvak és városok legszegényebb lakosai szorultak a mélyebb fekvésű területekre, ezeknek a lakóházai építétek inkább szilárd alap és szigetelés nélkül. A világáború után létesült telepek különösen súlyos vízkárt szenvedtek, mert a házhelyek kiválasztásánál annak idején nem voltak tekintettel a terület fejlesztésére és így a szegény emberek lakóházainak ezrei az árvíz, de különösen a belvíz veszélyének orrósan kitett helyeken építétek fel és az elmúlt két nedves eszterdő alatt tömegesen omlokkák össze, vagy rongálódtak meg. Az árvízkárosultak összeirását a törvényhatóságok első tisztviselői végezik és a helyi szociális bizottságok véleményezése alapján ugyancsak ők állapítják meg, hogy kik azok, akik saját erejükön nem tudják házaikat lakható állapotba hozni, tehát az állam támogatására fellépnek reászorulnak. Tekintettel a károsultak nagy számára, a kölcsönnel takarékoskodni kell, azért a rombadolt házak újjáépítésénél a károsultak személyes közreműködése is legmesszebbbenő módon igénybe vétetik. A kölcsön összege a múlt esztendőben új ház építése esetén legfeljebb 3000 pengő, ebben az évben 4000 pengő lehet. Ebből az összegből a régi épület bontási anyagának felhasználásával, valamint a károsult család munkaerjének bekapcsolásával szerényigényű házat ma is fel

lehet építeni. Magától érhetődik, hogy az új házak kivétel nélkül szilárd alapfallal és szigeteléssel épülnek. Az Országos Szociális Felügyelőség műszaki osztálya tipusterveket dolgozott ki, amelyek egyszerűbb kivitelük ugyan, mint a kertes családi házaké, viszont még mindig jóval különbök, mint a szegény emberek szokásos falusi otthonai. Az Országos Szociális Felügyelőség ügyel arra is, hogy az új házak egészséges telken épüljenek. Ha tehát a régi házhelyeket a belvíztől megszabadítani nem lehet, a károsultak vízveszélytől mentes területre telepítetnek át.

A víztől elpusztult, vagy megrongált házak újjáépítésére folyósított kölcsönök kamatmentesek és a kölcsönösszeg nagyságához képest 1—20 év alatt fizetendők vissza. A sokgyermekes családok ezúttal is külön kedvezményben részesülnek, melyet az Országos Nép- és Családvédelmi Alap vállalt magára. A kedvezmény ugyanaz, mint a kertes családi házak juttatásánál, vagyis a negyedik és minden ezután következő gyermek után a kölcsönösszeg 10%-a. Egészén kíváncs esetekben az építési költséget részben, vagy egészben segítyüként is lehet nyújtani. A leginkább sújtott vidéken a károsultak kitaláltatásával, elhelyezéssel, élelmézesével kapcsolatban felmerült költségek is ezt a kormányakciót terhelik.

A Tisza-Matos szögben fülök között sok ezer gyermek élkezti füstét és a lecsökcsögesebb ruha neművel való ellátását sikeresít így biztosítani.

A sokgyermekes családok földhözjuttatása.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap igen fontos feladatainak tekinti a szegénpisorsú sokgyermekes családok földhöz és kishaszonbérlethez juttatásának célirányítását, továbbá bizonyos esetekben közügelők szerzésének megkönnyítését is. Talán előszörön kellett volna említeni a házhely rendezésbe való békapesolódását, mert hiszen a házhelykérdes Magyarországon megint a legsugósabb szociális feladatok körébe emelkedett.

Már az Alap, illetve a közjóléti szövetkezetek lakásépítési tevékenységének ismertetése alkalmával említettem, hogy az Alap egész séges kerütes családi házakhoz kívánja a sokgyermekes családokat juttatni, s ennek a célnak elérése érdekben maga vásárol házhelynek alkalmas ingatlankat. Az Alap kerelében működő és a gazdasági feladatok lebonyolítására hivatott közjóléti szövetkezetek pusztai házhelyek juttatásával nem foglalkoznak, ezt a földmivelésügyi miniszterium szervei végezik. A meglelő házhelyhez juttattottak részére a közjóléti szövetkezetek azonban bázépítési kölcsönt folyósítanak, illetőleg a felépített lakóházakat alják át a köl-

csönvevőnek az előző fejezetben már említett feltételek mellett. Lehetséges azonban, hogy a közjóléti szövetkezetek békapesolódával a földmivelésügyi kormány házhelyrendezési tevékenységebe is oly módon, hogy a kiosztásra kerülő házhelyek egy részét maguknak szerzik meg, de természetesen kifjezetten azzal a céllal, hogy azokon az ottlakó sokgyermekes családoknak megfelelő hajlékot építsenek.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap mind a bázépítési tevékenységében, mind a földhöz és kishaszonbérlethez juttatás terén a földmivelésügyi miniszterium illetékes szerveivel a legrosszabb összhangban jár el. Önálló birtokpolitikai tevékenységet tehát nem folytat, hanem szorosan békapesolódik az Országos Telepítésügyi Igazgatóság munkájába és azon a ponton, ahol szükséges, kiegészíti azt. Már pedig sok helyen szükség van erre. A birtokpolitikai törvények értelmében ugyanis mind a birtok-, mind a kishaszonbérletszerzés anyagi előfeltételek teljesítéséről függ. Aki erre nem képes, juttatásában nem részesülhet. Már pedig az országban igen sok olyan járványos földműves él, aki szorgalmánál és tisztességes életmódjánál fogva a juttatás személyi feltételeinek megfelel, csupán anyagi viszonyokban szüksékkélik és ennek minden igyekezete ellenére nem tud földköz, vagy kishaszonbérlethez jutni. Gondolunk előszörben a sokgyermekes családokra, ezek között van a leg-

több anyagiakban szegény, még pedig legtöbb-ször nem a saját hibája, hanem a sok gyermek tartásával és felnevelésével járó fokozott meglétrhelés miatt. Miként a családi otthon szerzésénél, a birtokpolitikában is főleg a sokgyermekes családokat kell elsőbbségben részesíteni, ez felel meg a családvédelem gondolatának, de annak a nemzeti érdeknek is, hogy a magyar föld erős, termékeny magyar családok létének alapjává váljon.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap tehát ott kapesolódik be a birtokpolitikai tevékenységebe, ahol a sokgyermekes szegénysorsú napszámosok, gazdasági cselédek, idénymunkások és törpebirtokosok földhözjuttatását kell előmozdítani. Támogatása abban áll, hogy kamatlamentesen hitelezzi a vételárelölyget, vagy haszonbérlet esetén az egy évi biztosíték összegét, kölcsönt ad az elő- és holt felszerelés beszerzésére és gondoskodik az új kisgazdák, vagy kisbérők gazdálkodásának irányításáról. Ha valahol lehetőség nyillik közlegelő szerzésére és a túlnyomórészt szegény emberekből álló közbirtokosságok tagjai a közlegelő megvásárláshoz szükséges anyagi eszközöket előteremteni nem tudják, az illetékes közjóléti szövetkezet ilyen esetben is segítőleg lép közbe, amint ez már eddig is többször meglörtént.

A közjóléti szövetkezeteknek a birtokpolitikai tevékenysége való bekapesolódása többséle mó-

don lehetséges. Az egyik eset az, amikor az Országos Földhözjuttatásra jelentkezők közül a sokgyermekes családokra felhívja az illetékes közjóléti szövetkezet figyelmét, hogy a szövetkezet segítse hozzá őket azokhoz az anyagi eszközökhöz, amelyek egy-egy kisebb földbirtok, vagy haszonbérlet megszerzéséhez szükségesek. Kulönösen nagy segítséget jelent a közjóléti szövetkezetek támogatása telepítés esetén. Azokból a vármegyékből, ahol nagy számban éltek sokgyermekes földműves családok, mint Hajdú, Szabolcs, Szatmár, Heves, Zala vármegyében, a közjóléti szövetkezetek útján már megindult népes családok áttelepítése, főleg a fegyő lakosságú dunántúli vármegyékbe. Az átköltözött telepes családoknak az ottani közjóléti szövetkezet szép lakóházakat épített hozzávaló gazdasági épületekkel, hozzásegítette őket haszon és igás állatok, valamint a szükséges gazdasági felszerelési tárgyak beszerzéséhez, elláttá őket vevőmagvakkal és telefelszolgályelő alkalmaz, aki a gazdálkodás munkájában támogatja és irányítja őket. Gondoskodás történik továbbá arról is, hogy a telepeseknek régi lakóhelyükön lévő vagyontárgyaikat ne kelljen elkönyavetni. Az ottani közjóléti szövetkezetek ugyanis becsülikben átveszik az áttelepülők házait és földjeit és azokat helybeli szegény embereknek juttatják. Ilyen módon a felszabaduló ingatlakuk az arra leginkább rászoruló 11 isemberek kezére ke-

rülnek, a telepesek pedig megkapták a becsületes ellenértékét, amennyi az áttelepítéshez és az évi forgatókéhez szükséges, készpénzben, a többi pedig a telepes birtok és a reá épített lakóház első törlesztési részlete fejében javára tróják.

Kishaszonbérletek.

A kormány Birtokpolitikájának megfelelően leggyakoribb a kishaszonbérletek alakítása. A közjóléti szövetkezetek már eddig is több olyan birtokot szereztek, amelyet aztán kishaszonbérletek alakjában adtak tovább az arra leginkább érdemesnek tartott sokgyermekes családoknak. A kishaszonbérletek alakításánál a közjóléti szövetkezetek a gyakorlatban eddig jól bevált módszert alkalmaztak. A megszerzett *kisbirtokokon a juttalásra kiválasztott sokgyermekes családokból haszonbérleti csoportot* szerveznek. A csoport tagjai általában egy család munkaaderejéhez mért kishaszonbérletet kapnak, ezen egyéni gazdálkodást folytatnak, kötelesek azonban magukat alávetni a közjóléti szövetkezet irányításának. Az irányítás nem jelent gyámkodást, hanem csupán arra törekszik, hogy a kisbérő gazdálkodása megfeleljen a kíváualmaknak. *Földművelő népünk ugyanis gyenge lábon áll szakműveltség szempontjából.* A népi irányú szakoktatás és tanacsadás szélesebb körben való elterjesztése csak az utóbbi évek alatt indult meg, így nemesak mezőgazdasági munkások és

törpebirtokosok, de a kisgazdák is nélkülözik a legelemibb szakismereteket. A mai körülmények között, amikor minden métermáza termelést kiesés pótoltatlan hiányt okoz a közellátásban, megengedhetetlen, hogy a földet szakértelem nélküл műveljék. Nem szabad tűrni, hogy a kisemberek földhözjuttatása a termelés hanyatlásával járjon, mert ez teljesen lejáratná a földreform gondolatát és nagymértékben akadályozná azokat a törekvéseket, amelyek egészségesebb földbirtokmegoszlást akarnak teremteni. Ezért gondoskodni kell arról, hogy a földhözjutott kishaszonbérők gazdálkodása — különösen az első években — szakszerű vezetés és irányítás alatt álljon. A haszonbérleti csoportok élén a közjóléti szövetkezetek gazdaságilag képzett és vezetésre alkalmas embereket alkalmazznak, akiknek az a kötelességlük, hogy a gazdálkodás minden mozzanatában ott álljanak a kishaszonbérők háta mögött és ügyeljenek arra, hogy a föld megművelése, az állatok tartása és gondozása körül hiba ne legyen.

Említtettem, hogy a közjóléti szövetkezetek a szükséges gazdasági felszereléssel is ellátják azokat a kisembereket, akik az b támogatásukkal jutnak földhöz. Tekintettel arra, hogy a sokgyermekes családok legtöbb esetben alig rendelkeznek gazdasági felszereléssel és forgatókével, ezt tehát túlnyomó részben a közjóléti szövetkezeteknek kell nyújtaniuk, magától értelődik, ha

a szövetkezetek ügylenek arra, hogy nagyösszegű kölcsöneikkel a juttatásban részesültek jól sáfárkodjanak. Az állam pénzéről van szó, mert hiszen a szövetkezetek állami forgatókövél dolgoznak, kötelesek tehát minden elkövetni, hogy a kihelyezett kölcsönök visszatérüljenek. De eideké a juttatásban részesülteknek is, hogy az átvett kölcsönöt törleszthessék, amit viszont csak abban az esetben tehetnek meg, ha a gazdálkodástuk eredményes. A tapasztalat azt mutatja, hogy a szakszerű vezetés alatt álló használterületi csoportok sokkal kedvezőbb eredményt érnek el, a csoportban résztvevő kisemberek sokkal hamarabb megerősödnek, mint azok, akik magukra vannak hajjadva. Söt csak ilyen úton módon sikerül földművelő népünk legszegényebb elemeit, a sokgyermekes gazdaságú csalédeket és napszámosokat önállósághoz segíteni és belőlük életképes kisegzisztemákat teremteni.

Parasztgazdaságok gépesítése.

A jövő egyik fontos feladata a parasztgazdaságok gépesítése. Ehhez nemesak a kisüzemek megfelelő gépek kellenek, hanem célszerű megoldás is arra, hogyan lehet nagyobb és költségesebb gépeket (traktorokat, műtrágyaszóró gépeket, maglisztítő berendezéseket, stb.) a kisgazdaságokban is használhatóvá tenni. Itt van a

kormány milliárdos mezőgazdaságfejlesztési munkaterve; ennek keretében a kisüzemek gépesítése fontos helyet foglal el, évente ezer és ezer különböző gép kihelyezéséről van szó. Nagy gond azonban a gépek közös használatának megoldása. Nehéz olyan szervezetet találni, amely vállalni merné a nagy érléket jelentő gépek megfelelő kezelését, karbantartását és közös használatának megszervezését. Ez azonban nem kérdés a fent említett szövetkezeti haszonbérleten, amely együttműködésen alapuló szervezet és minden tagra kötelező fegyelem alatt áll, s így abban a helyzetben van, hogy a nagyobb teljesítményű gépeket is nemesak jól ki tudja használni, hanem szakértő gépkezelő alkalmazhat és a gépek jó elhelyezéséről is könnyüszerrel gondoskodik. A parasztüzemek gépesítése az ilyen és elhelyezéséről is könnyüszerrel tud a legsikeresebben utat törni. Feltehető tehát, hogy nyomán a tökéletesebb talajművelés termésközössége sem marad el. Ez további lehetőséget nyújt az ipari és kereskedelmi növények termelésére, ezek hulladéktermékei pedig a belterjes állattenyésztésre, ami viszont a szántóföldi takarmánytermelés nagyobb mérvű bevezetését vonja maga után. Ahol szakértelem, termesztség és megfelelő szervezet van, ott a kisüzem is nagyra képes mind a hozamban, mind a jövedelmezőségen. A gazdálkodó család tehát kisebb földön is jobb megélhetést tud magának

biztosítani. Nem közömbös ez olyan országban, ahol a földnek már nagyon szűkében vagyunk.

Paraszlgazdaságok belterjes művelése.

A közhjelű szövetkezetek segítségével tehát sok esetben olvan megoldásra nyílik lehetőség, amely kis területek igen belterjes kihasználását jelenti, s ezzel lényegesen növeltejük a földreform hatásfokát. Községeink jórészében alig van tér a birtokpolitikai tevékenységre. Legfeljebb a zsidótörvény alapján szabadulnak fel kisebb területek, ezek azonban egy töredékét hagyelítik a szükségletnek. A közhjelű szövetkezetek olykor ilyen reménytelen esetekben is igen eredményes munkát tudnak végezni. Csak egy példát említek. Az egyik népes hajdúsági község határában közvetlenül a falu alatt terül el egy 127 holdas — valamikor zsidókézben lévő — birtok, amely vagyonvállság fejében került az államkincstár tulajdonába. A birtokon lévő gazdálkodott, aki alighogy művelte, ami nem is csuda, mert az egész terület egyetlen homokdomb, s a homok belvénként mozgásba jött, mert a szűlő nagyrészét kivágta. A birtokkal kellett valamit kezdeni, mert szégyene a községnak. A falu lakossága szemet velejt rá, mert a közelben sehol terjeszkedésre alkalmas területet még házhelynek megfelelő és megszerezhető ingatlan sincs, pedig a községen igen sok a

földműves szegény ember és nagy a túlsúfoltság. A birtok eladó volt, a kincstár szabadulni akart tőle. Akadt is rá vevő, a község azonban házhelyek céljára szerette volna biztosítani. Végül a község kérésére a Hajdúvármegyei Közhjelű Szövetkezet megvásárolta az ingailant, 95 darab egyholdas házhelyparcellára osztotta, ezeknél minden egyes házhelyhez a birtok mélyebb fekvesü és kertészkedésre alkalmas részén 100—100 négyzetmérföld kerti földet jejt ki. A parcellázott területet a szövetkezet — a kerülti kerti felügyelő terve és irányítása mellett — gyümölcsfával ültette be, ezenkívül pár holdas gyümölcsfaiskolát is létesített a falu messze környékén minőségi a szinte állandó kereslet kielégítésére. A gerencsén kiválasztott 95 sőgvermekes család már birtokban van. A kerti földet állandó elicaiőrzés és irányítás mellett előren az évben is a jól megművelte, ami különösen heves csermény olyan helyen, ahol a kerti gazdálkodás és zöldségtelék fogyasztása nem szokásos, sőt ellenzenyes dojog volt. A gyümölcstelepen, illetve a házhelyeken közel 100 művelés folvik; a közhjelű szövetkezet a közeljövőben nagyobb mennyiséggel trágyát hozat, hogy az igen jó termeszettel, de sovány homokon a közelművelés annál eredményesebb legyen. A juttatásban részesültek gazdálkodásáról s a gyümölcsök, valamint a faiskola kezeléséről a szövetkezet külön telepelt független útján gondoskodik, aki

a gazdasághoz tartozó régi majorban lakik. Az összel gyümölcsstermelési és háztartási tanfolyamok lesznek. Iskola és napköziolthonos óvoda, később gyümölestároló építését is tervbe vették. A közhelyi szövetkezet az egész telepet 5 eszterházi alatt felépíti, az első 20 ház már építés alatt áll és ebben az évben el is készül melléképületekkel együtt. minden intézkedés megtörten tehát arra, hogy 5–6 év mulva minden családnak, amelyik itt juttatásban részesült, saját otthona legyen egyholdas termő gyümölcsössel, visszanyerttel, a gyümölcsösbőn esetleg szőlővel, amelynek telepítését a szövetkezet ugyaneksz elősegíti. Az egy-egy családra eső terület nem nagy, de olyan belterjes kultúra lesz rajta, hogy megfelelő gazdálkodás mellett, főleg kedvező termesztésekben szinte teljes megélhetést nyújt.

Ehhez hasonlót egyebütt is lehet létesíteni, hiszen az ország sok helyén vannak alig termő, gyengén kihasznált területek, amelyeket meg lehet javítani, vagy különösebb talajjavítás nélkül is sok embernek munkát és megélhetést biztosít, az ország közigazdaságának pedig nagy értéket jelentő kultúra alá lehet vonni. Csak legyen egy szervezet, amelyik ezt a nem csekély földdel, járadéggel és jelentős befektetéssel járó munkát vállalja. A közhelyi szövetkezet ilyen szervezet. Oriási előnye, hogy egysíteni tudja mindeneket a feladatokat, amelyek egyébként különböző szervek, vagy szervezetek

között oszlanak meg. Rossz elgondolni, mi lenne, ha az a 95 hajdúmegyei család a szokásos norma szerint kapja meg az egyholdakat, s aztán elkezd kilincselni a FAKSz-nál lakásépítési kölcsönökért, a kertészeti felügyelőségen gyümölcsfákért, a gazdasági felügyelőségen haszonállatokért, a hitelszövetkezetnél egy kis kölcsönért erre vagy arra a cérra és még ki tudja, hány helyen kellene instanciálnia, amíg végre valaholnan esuranna, csöppenne valami. A juttatásban részesültek legtöbbször végkép elunna a várakozást és ültetné krumplit, meg venné rozsot a futóhomokba, amíg meg nem szökne róla. Néhány azért van szükség egy szervezetre, amely tervszerűen dolgozik és nyújt minden, ami szükséges, de gondoskodik az irányításról is, hogy meg lehessen kimélni az ilyen keserves borsíj azokat, akiket jobb helyzetbe akarunk hozni.

A közhelyi szövetkezetek azonban egyéb úton-módron is igyekeznek sokgyermekes családok földszerzését elősegíteni. A fentemlített szövetkezeti haszonbérlet szervezetébe egyéni kisgazdaságok tartoznak, minden tag a maga földjén (bérletén) gazdálkodik és azután bizonyos meghatározott évi szolgáltatást (haszonbér) köteles fizetni. Kétségtelenül az ilyen egyéni kisüzemek létesítése a földreform célja. A hozzávezető úton azonban egyéb átmeneti megoldásokra is szükség lehet. Mint mindenben,

a földbirtokpolitikában is alkalmazkodni kell az adott körülményekhez, amelyek végtelen változatosságot mutatnak még kis területen belül is. Gyakran úgy adódik, hogy le kell térti a megszokott útról és a célt kisebb-nagyobb kerülővel kell megközelíteni.

Zsidóbirtokok felhasználása.

A zsidókézből felszabaduló birtokok felhasználása ma fokozott gondot okoz. Háborúban elűzték, mely a nemzet anyagi, szellemi és erkölcsi erőit nagy mértékben leküti. Érthető tehát, ha a birtokpolitikai tevékenység nem folyik olyan ütemben, mint ahogyan kívánatos volna. Figyelembe kell továbbá venni, hogy a közellátás érdekeit ma semmiféle cél kedvénél kockázatutalni nem szabad. Mivel a háború következtében nagyrészt hiányzanak azok a feltételek, amelyek a nagybirtok felosztása során keletkező kisüzemek termelési színvonalának emeléséhez szükségesek és mivel az ország fertőlakosságának színe-java a fronton teljesít szolgálatot, ajánlalatossabbnak látszik, ha a zsidóbirtokok felhasználása a háború végéig csak szűkebb kerekek közzött mozog. Ezért egyelőre a birtokpolitikai tevékenység fokozása nem várható. Az álam azonban a zsidókézen lévő birtokokat már most kiszajátítja és áltmeneti hasznosításukról is mondanunk kell.

Magas belterjességű, mintaszerűen kezelt nagyüzemek megbolygatása — bizonyos, ma legtöbbször hiányzó feltételek teljesítése nélkül — a föld termelőerejének csökkenését venné maga után. Talajuk gyakran erősen kötött, szikesedéskré hajló, vagy vizenyős, amelyet csak mélyműveléssel, igen aprólékos és gondos megmunkálással, alagesrendszer, vagy bonyolult csatornahálózat fenntartásával lehet kello erőben tartani; sokszor erek, csalornák zeg-zúgos vonulata és a talajminőség gyakori küllönözésége nehezíti meg a kisgazdaságokra való felosztást. Eftéle esetekben olyan megoldást kell keresni, amely ezeknek a mintaszerű nagyüzemeknek az érintése nélkül is előrelépést jelent a birtokpolitikai cél megvalósítása felé és amely megfelel mind a termelési, mind a szociális követelményeknek. Ezt a kettős célt még áltmeneti időben sem szabad szem elől levesteni. Voltaképen a földreform sikere attól függ, hogy lehetséges-e termelési és szociális érdeket (a kettő különben nem elleníte egymásnak) közös nevezőre hozni.

Az új megoldást a közhatalmi szövetkezetek többezer holdon már kipróbálják. A megvásárolt, vagy bérbevett birtokok állandó alkalmazottaiiból (gazdasági cselédekiből, aratókból és időszaki munkásokból) külön csoportokat szerveznak, amelyeknek a tagjai a szokásos munkabíren (szegődmény, rész, napszám, stb.) kívül bizonyos arány szerint megkapják az üzemi nyereséget is

s ezzel anyagi alapot teremtőnek későbbi önállósításukhoz. A csoportok tagjai ezenfelül általános és gazdasági kiképzésben is részesülnek.

Igen nagy előnye ennek a rendszernek, hogy a földművelő társadalom legszegényebb elemeinek módot nyújt a tőkegyűjtésre. A nyereség-részsedést úgy kell felisogni, mint a csoporttagok átlagban felül végzett munkájának gyümölcsét. A tagok ugyanis kivéve azokat, akik időközön érdemtelenné válnak, mintegy a birtokvárományosainak tekintendők, akiknek érőlege, hogy a gazdaság minél jobb eredményt érjen el, ezeket átlagon felüli szorgalommal és lelkismerettel kötelesek dolgozni.

További előnye, hogy a csoporttagok felkészülhetnek az önállósításra. A tagok részére a közhatalmi szövetkezet hellyiséget rendez be, ahova újságok, folyóiratok járnak, a tavak ráliót hallgatnak, könyvtárából pedig különököző hasznos és szórakoztató olvasmányhoz juthatnak. A tagok kisgyermekük elhelyezésére bőlcsőde és napközi otthon szolgál. A felnőtt férfi családtagok a közeli téli gazdasági iskolában a téli hónapok alatt külön gazdasági tanfolyamon vesznek részt, az asszonyok és leányok a háztartás vezetésében, a különököző háziipari felalkozásokban, a kiskerek művelésében és a gyermekök gondozásában ki ismerni kiképzést. Az olvasó helyükben népművelődési előadásokat tartanak

nak velített képekkel. Ilyen módon a szövetkezet arra törekszik, hogy a csoport tagjai fokozatosan új emberekké alakuljanak át és lelkileg is mintegy felszabaduljanak, hogy amikor eljön az önállósodás időpontja, könnyebben beleterüljék magukat az új éleibe és egymás kölcsönös megsegítésére, más szóval a szövetkezeti együttműködésre kész egyedeikké váljanak.

A félreértek elkerülése végett nyomatékosan rár kell mutatni arra, hogy ennek a rendszernek semmi köze a kollektív gazdálkodáshoz. Az üzemek munkásainak általakult csoport a birtoknak se nem tulajdonosa, se nem haszonbéríje, következéskép közös gazdálkodást sem folytathat. A csoporttagok elsősorban az üzem alkalmazottai, s mint ilyenek rendes járandóságot kapnak, a kockázatban tehát csak az üzemi nyereség-részsedés erejéig vesznek részt. Az esetleges veszteséget a közhatalmi szövetkezet viseli, ez a tagok rendes járandóságát egváltalán nem érinti. A csoporttagoknak természetesen az üzem vezetésében nincsen beleszólási joguk, a csoport elöljáróság, amelyet maguk köréből választanak, nem önkormányzati szerv, szerepe inkább fejgelmi ügyekben van.

A közhatalmi szövetkezetek nem akarnak maguknak hasznnot szerezni, így tehát az egész nyereség a csoporttagoknak jut. Mivel a mai viszonyok között értékesítési válságtól évekig nem kell tartani, az ilyen üzemekben igen tekintélyes

inkább a nyersanyaghiányból származnak. A külföldi nyersanyagbehozatal minimális, ez ís más célra kell, ezért a háziipar esknem kizárolag hazai nyersanyagokra van utalva. A közjóléti szövetkezetek ma már csak olyan háziipar megszervezésében vesznek részt, amely helyben könnyen előállítható és megszerezhető nyersanyagok feldolgozásával foglalkozik.

A termelési konjunktúra következménye, hogy *a magyar háziipar termékei külföldön is keresettek*. Sok közjóléti szövetkezetünk keretében működő háziipar gyártmányai mindenek külföldre, egyik-másik közjóléti szövetkezet jelentős megrendeléseket bonyolít le, van olyan, amelyik a német hadseregnak dolgozik és nem tud annyit termelni, amennyit könnyű szerrel el ne tudna helyezni. A közjóléti szövetkezetek számolnak azzal, hogy esupán átmeneti konjunktúráról van szó és egyszer eljön az ideje annak, amikor a háziipar terén szükebb lehetőségek kínálkoznak. Előre láthatólag pár évig ott nem kell tartani, s addig *okos szervezéssel* és *kellő anyagi támogatással* sok százezer földmivelő családnak, éppen a legszegényebbeknek lehet nem lekicsinglendő jövedelmet biztosítani.

A közjóléti szövetkezetek nemesak maguk foglalkoznak háziipar szervezésével, hanem a körülményekhez képest már meglévő háziipari telepeket vagy vállalkozókat is támogatnak, ba velük a kívánt szociális célt: főleg sokgyermekes

családok téli foglalkoztatását és megfelelő kereseleihez juttatását el lehet érni. Természetesen csak olyan üzemekről lehet szé, amelyek támogatásra érdemesek. Gyakran célszerűbb keresztény, meglelő üzleti összekötteléssel rendelkező telepeket üzemeltantató vállalkozókat üzemelik kibővítésében beruházási és forgótökkel ellátni, mintha a szövetkezetek maguk akarnának az ilyen életképes egyszintűjüknek felesleges versenyt okozó háziipart teremteni. Az eddig tapasztalatok ezen a téren igen bizalhatóak és több helyen a közjóléti szövetkezetek támogatásával lényegesen sikerült továbbfejleszteni a meglévő háziipari üzemeket és újabb munkások tömegé bekapcsolni a háziipari munkába.

A közjóléti szövetkezetek keretében, vagy támogatásával folyó háziipari tevékenység rendkívüli változatosságot mutat. Mint említettem, a szövetkezetek főleg hazai nyersanyagok, illetőleg helyben termelhető, vagy beszerezhető nyersanyagok feldolgozására törekzenek. Csak egy év alatt is nagy mórtékben fejlődött a gyapjú háziipari kikészítése, továbbá a kender- és lenrost feldolgozása. A közjóléti szövetkezetek sokszor kendervetőmagot osztottak szél ezen a témáson, ezek termése jórészt a háziibari üzemekbe került. A szövetkezetek több helyen jelentős összegeket fordítottak mesterséges kenderállatkék létesítésére. Nagyon népszerű lett és igen sok helyen foglalkoznak kukoricahéj

(csuhé) feldolgozásával. Ebből a legkülönfélébb strandcikkeket, szatyrokat, kosarakat, házi-cipőket gyártanak. A gyékény, a fűszavessző, cirok, szalma feldolgozó háziipar is új életre kelt és széles területen hódít a közjóléti szövetkezetek bekapcsolódása révén. Helyenkint a játékkészítés, faházas feldolgozása, a magyar porzsa- és rongyszönyegszövés, a himzés, varrás és csipkekészítés, falarrágás és fazekas áruk gyártása folyik nagyobb lendülettel és a mai viszonyok között számottevő anyagi eredményt. A közjóléti szövetkezetek a Magyar Háziipari Központtal karoltva az idén résztvették a háborús Nemzetközi Vásáron és nemcsak szépít gyönyörködtető volt az a sokféle háziipari készítmény, amit kiállítottak, hanem igen nagy volt a sikér is, mert némelyek nagyon jelentős megrendelésekhez jutottak.

Nem lesz felesleges, ha néhány példát bemutatok, hogy a háziipar segítségével milyen rendkívüli eredményeket sikerült elérni.

Hajdúnánási szalmafalon Ipar.

Hajdúnánáson a szalmafalon háziipar évszázados multra tekint vissza. Nem volt azonban benne köszönöt különösen az elmúlt két évtizedben, mert ezt a korábban virágzó háziipart a zsidóság teljesen magához ragadta, ami azt jelentette, hogy a szalmafeldolgozás haszná túl-

nyomórészt a vállalkozó zsebébe vándorolt, a munkások pedig éhbérért voltak kénytelenek dolgozni. A világháború után 12—24 filléres napszámokkal uzsonázták ki a szalmafoni munkásokat, akik már nem is a jövedelemről, hanem csak megszokásból fonták téli estéken a szalmát. A Nép- és Családvédelmi Alap jelentkezése, majd a városi közjóléti szövevényezet megalakulása a mult év összén fordulópontot jelentett. Az Alap jelentős forgatókövél latta el a közjóléti szövevényezetet, amely már ebben az évben teljesen úrrá lett a szalmafáruiparcon. A mult esztendőben a Nép- és Családvédelmi Alap szalmafoni foglalkoztatójának 5 hónapon át 200 szalmafoni munkás dolgozott. A közjóléti szövetkezetnek már a megalakulásakor 653 tagja volt, túlnyomórészt szalmafoni munkások, akiknek a száma ebben az évben rohamosan nőtt. A közjóléti szövetkezetek hekapesolódása folyamán a hajdúnánási háziipar már ismét 3500 munkást foglalkoztat a szalmafonaik gyártásával s ezzel előrie a békabelli munkáslátszámot. Az 1911-es esonka esztendőben a közjóléti szövetkezet 43.000 pengőt forgalmazott, ezzel szemben az 1912. év első felében a szövetkezet forgalma 2.076.000 pengőre emelkedett, ebből munkabér címén 280.000 pengőt fizetett ki. A folyó éven a szövetkezet forgalma előreláthatólag megkölzelíti az 5.000.000 pengőt, a munkakörökre kifizetett összeg pedig jóval felette lesz a 600.000 pen-

gőnek. Nincs is Hajdúnánáson segélyre szoruló munkanélküli ember; a nők, a gyermekek, az öregek, tehát a lakosság aprája nagyja teljes munkaerjét és munkaadóját kihasználhatja a szalmafonaással. A szövetkezet gyártmányainak olyan nagy a kelendősége, hogy a megrendeléseknek már alig tud eleget tenni. A szövetkezetnek jelentős kiviteli kontingense van: a német hadseregnek öresizmákát szállít ezerszámra. A szövetkezet jövő évi munkatervét minár összefüllította és ebben sekezer szalmatáska, szalma-papucs és rengeteg díszlárgyon kívül 50.000 pár szalma öresizma is szerepel a hadsereg részére, ami azt mutatja, hogy a szövetkezetnek ezek a készítményei, amelyeket maga tervezett, igen jól beváltak.

Nádudvari gyékényipar.

Virágzó háziipar folyik az ugyanesak hajdúvármegyei Nádudvar községben is. Itt már évek óta működik a Nádudvari Házisiparosok Szövetkezete, ennek tevékenysége azonban különösen azóta nőtt naggyá, amiőtől az Országos Nép- és Családvédelmi Alap jelentős forgatóköött bocsátott rendelkezésre. A szövetkezet 1941. évi forgalma 356.000 pengőre, az előző éveinek az ötszörösére emelkedett. Ez a szövetkezet dolgozza fel a Hortobágy egész gyékénytermését. Amíg 1940-ben csupán 316 munkás foglalkozott gyékényáruk (főleg lásták és lábiőrlők) készítésé-

vel, a mult eszterndőben foglalkoztatott munkások száma 1415 főre emelkedik, akik összesen 305.000 pengőt kaptak munkadíj címén. A foglalkoztatottak családtagjainak a száma 7075 lélek volt. A gyékényfeldolgozásával foglalkozó munkások legtöbbje (915 család) nádudvari, de sokan dolgoztak a szövetkezetnél Püspökladány, Sárréstudvar, Bihar nagybajom, Földes, Szerep és Henchida községekből is. A mult üzleti év folyamán a szövetkezet beváltott közel 70.000 darab különféle méretű lábtörlőt és 185.000 darab gyékénytáskát. Mivel a gyékényáruk változatlan nagy kelendőségnélük örvendenek, a szövetkezet forgalma a jövő évben lényegesen fokozható lesz, amit a Hajdú vármegyei Közjóléti Szövetkezet további támogatásával minden bizonyval sikérül is elérni. A gyékényfeldolgozó háziiparnak a szociális hatása ebben a községben is rendkívül kedvező, a község aprajának és nagyjának egész télen át állandó munkaalkalmat és keresést biztosít. Mondani se kell, hogy az inség-munka teljesen megszűnt, a szegénvgondozás kérdése is lényegesen egyszerűsödött. Amíg 1936-kor 9000 pengőt fizettek ki közgyógyászer ellátására, 1941-ben ez az összeg közel a harmadikra csökkent. Nádudvarról ebben az évben már több család, aki ért a gyékény kitermeléséhez és feldolgozásához, meghívásra a Dunántúlra települt át, igen kedvező megélhetési viszonyok közé.

Egyéb kísérletek.

A közjóléti szövetkezetek a szorosan vett házi-ipari foglalkoztatáson és üzemekben kívül sok egyéb olyan kísérletbe is belefoglak, amelyekkel a földművelő vagy városi lakosság legzögé-nebb rétegnek megfelelésben remél tevéssé javulást elérni. Az egyik szövetkezet valamivel inkább nagyváros nyomorlásában, ahol 164 család (334 lélek) **él** siralmas körülmények között, fehér-pennámosítás létesített, amely elvállalta a magy laktanya fehérnevelői nők műszerét. Ez az üzem aránylag kis lefektetés mellett jól levált. 35 soko-gyermekek családi nyárárak nyújt állandó földal-kozást és heti 20–50 pengő kerestet. Egy másik szövetkezet a Tiszántúl egyik nagyváros-sában **tészta-készítő** üzemet létesített, amely 25–59 ugyanolyan soko-gyermekek anyának nyújt napi 4–5, olykor 7–8 pengő kerestet. Egy harmadik szövetkezet káposztasavanyító üzemet rendezett be s most a mult év őszén egy hónapos üzemű idő alatt 2432 a káposztát felhozott fel. Ebben az esetben kevésbé az üzemben földal-kozatott 22 család kereste számlálóval, mint a **maximális káposztáron felül** q-ként elérte 3.—pengős haszon, amely a környék kisebbségeköl álló káposztatermelőinek jutott. Igen sok köz-

jóléti szövetkezetről lehetne még szólni, amely a gazdasági idei különi össz területen próbál ilyasvalamit alkálni, amely a sokgyermekes munkáscsaládok vagy kistermelők keresetét és munkaalkalmát növeli.

Haszonállatok és gazdasági felszerelés juttatása.

A közjóléti szövetkezetek tevékenysége külön-böző haszonállatok juttatására is kiterjed. Külön-bözően falun van ennek jelentősége a szegénysorsú földművelő és törpebirtokos lakosság körében. Közismert tény, hogy különösen az Alföldön igen magy az átlathúm, száz és száz törpebirtokosnak nincs még egy telene sem. Ennek következtében földjénk termelő ereje kelő trágváras hiányában annyira lerontott, hogy sokszor a vethőmagot és a munkabért sem termi meg. Közjóléti szövetkezeteknél ezen a hiányon akarnak segíteni, miután a natycsaládú törpebirtokosokat fokozatosan legalább egy darab teljel zárvék nekük hozzásegíteni. Kivétellel a földművelők is kaphatnak teheret, ha arra elhelyezésrel bármilyen oázisról és rendes földi irányt gondolkodni tudnak. A mult ében kijelzett mintegy 5000–6000 telben a bizonyíték arra, hogy a közjóléti szövetkezeteknek ez a tevékenységi körre ményire népszerű. Az idei te-

A kisállatok között újabban népszerűségnélőrven az angoranyúl, amelyet közhjeléti szövetkezeteink szintén juttatnak, bár azoknak szakszerű tartására a feltételeket biztosítottanak tartják. Az angoranyúl tartásához különböző berendezésekre és a gyapjú feldolgozásához szükséges gépek beszerzésére is folyósítanak kölcsönököt. Helyenként közreműködnek a méhészeti fellendítésben méhescsaládok és kaptárok juttatásával. A kis selyemtenyésztőket is támogatásban részesítik. Ebben az évben egy-egy közhjeléti szövetkezet átlag 1000 pengő osztott ki jutalomként a legjobb eredményt elérő kistenyésztők között.

Felsorolni sem lehet az anyagi megsegítés sokféle módját, amellyel a közhjeléti szövetkezetek az adott viszonyokhoz alkalmazkodva, igyekeznek a sokgyermekes falusi és városi családokat több munkához, nagyobb jövedelemhez és fokozatosan önállósodáshoz segíteni. Még csak megemlítem, hogy többmillió pengőre rúg a sokgyermekes kisiparosoknak és kiskereskedőknél műhely és bolt berendezésére és áru beszerzésére adott kamatmentes kölcsönök összege. Törpebirtokosok, felesbérlek, akiknek hiányzik egy eke, borona, székér, vagy egyéb gazdasági felszerelés, a közhjeléti szövetkezetek útján, ha egyébként az előírt feltételeknek megfelelnek, mindenzt megkaphatják. A szövetkezeteknek gondjuk van eperfacemeték, sövények és nemesfűsztelepek létesítésére, valamint a gyümölcsfa-

telepítésre is. Az újonnan felépített családi házakhoz tartozó kerteket maguk a szövetkezetek ültetik be megfelelő gyümölcsfával és ügyelnek arra, hogy azok kellő gondozásban részesüljenek. Ahol szükséges, vetőmagkölcseönt nyújtanak. Közel 100 traktor és egyéb közös használatra szolgáló gazdasági gép áll már eddig is a közhjeléti szövetkezetek útján a sokgyermekes földmivelők rendelkezésére.

A házasodási kölcsön.

Az Országos Nép- és Családvédelmi Alap gazdasági tevékenységét, amint már az előbbiekből is kitűnt, a közjóléti szövetkezetek bonyolítják le. Egyetlen kivételt a házasodási kölcsönök jelentenek, amelyeket az 1100/1941. B. M. számú rendelet a törvényhatóságok és polgármesterek hatáskörébe utalt. Voltaképen a házasodási kölcsönök is gazdasági jellegűek, amennyiben a családalapításhoz szükséges bútorok és egyéb felszerelési tárgyak beszerzésére, illetőleg a család önálló megélhetésének megalapozására szolgálnak. Házassádi kölcsönt tehát házhely, lakóház, haszonállatok, stb. beszerzésére is fel lehet használni.

Természelesen házasodási kölcsönben is csak szegénysorsú házasulók részesülhetnek, akiknek csupán kisebb vagyonuk van és együttes havi jövedelmük 300.— pengőn alul marad. Elsősorban a mezőgazdasági foglalkozású családokhoz tartozó házasulók jönnek figyelembe, valamint azok, akik sokgyermekes családból származnak.

A házasodási kölcsönökkel megvalósuló kölcsönökkel a polgármester dönt. A kérvényeket a vőlegény lakóhelye szerint ille-

tékes községi elöljáróságnál, városokban a polgármesternél kell benyújtani. A kérvényben meg kell jelölni a kölcsön összegét és azokat a családi tűzhely megalapozásához nélkülözhetetlen kiadásokat, amelyeket a házasulók önerejükön belül beszerezni és tejesíteni nem képesek és amely célból a kölcsönt kérik, továbbá a kérelmező foglalkozását és azt a helységet (községet, várost), ahol a házasság megkötése után letelepedni szándékoznak, végül a házasságkötés tervbevetés időpontját.

A kérvényhez csatolni kell:

- a) a házasulók anyakönyvi kivonatát,
- b) a házasulók nyilatkozatát arról, hogy nem zsidó származásúak,
- c) saját vagyoni és jövedelmi, valamint a szülők vagyonát és jövedelmét feltüntető hatósági (vagyoni) szegényiségi bizonyítványt.
- d) a lakóhely szerint illetékes tiszti-orvos bizonyítványát arról, hogy a házasulók nem szenvednek fertőző betegségekben,
- e) hat hónapnál nem régebbi keletű erszékli bizonyítványt,

f) arről szóló bizonyítványt, hogy a vőlegény katonai állításkötelezettségenek eleget tett,

g) a testvérek számának igazolását.

Házasodási kölcsönt csak a házasság megkötése előtt lehet kérelmezni. A kölcsön összege az 1000 pengőt nem haladhatja meg. A kölcsönt csak kivételes esetben lehet készpénzben kifizetni. A kölcsönt a házasság megkötése után a férj kezéhez kell folyósítani. A házasodási kölcsön törlesztéséért a házastársakat egyetemleges felelősség terheli. A házasodási kölcsön kamattmentes és azt havonkint az eredeti kölcsönösszeg 1%-át kitevő összeggel kell törleszteni. A házasulók kérhetik, hogy a törleszlési részleteket hosszabb időnkint egy részletben fizethessék. A házasság első évében, valamint minden gyermek születése után egy évig a törlesztés szünetel. A házasságból született minden egyes élő gyermek után a kölcsönösszeg bizonyo, hányadrészét el kell engedni. Még pedig az első gyermek után az eredeti kölcsönösszeg tíz százalékát, a második gyermek után húsz százalékát, a harmadik gyermek után harminc százalékát, a negyedik gyermek után pedig negyven százalékát. Négy gyermekkel tehát az egész kölcsönösszeg letörleszteltnek tekintendő.

A törvényhatóságok és városok házasodási

kölcsönök folyósítására ebben az évben, mely kísérleti esztendőnek tekinthető, összesen 4.000.000 pengő ellátámanyban részesültek; ebből körülbelül 6—7 ezer fiatal pár részére lehet 600—700 pengő kölcsönt nyújtani.

FIGYELEM!

FIZESSEN ELŐ
a Nemzeti Könyvtárra!

A NEMZETI KÖNYVTÁR

művészeti borítólapjal és finom tollrajzokkal díszítve, 64 oldalon, kötetenként 24 fillér. Az esetenként megjelenő kettős szám ára viszont csak 48 fillér.

Minden kötetben színes és érdekfeszítő olvasmányt nyújtunk olvasóinknak

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

egész évre 6.24 P helyett

5 PENGŐ 60 FILLÉR

Ezért az összegért 26 remek magyar írást és 26 élvezetess keresztrejtvényt kap a

NEMZETI KÖNYVTÁR

minden olvasója,

Félévi előfizetés: P 2.80.

Kiadóhivatal: Budapest, I. ker., Uri-utca 16. szám.

Csekkeszám: 3750.